

- Всесоюзная научная конференция по проблемам книговедения: Секция историко-книжных проблем: Тезисы докладов. — Москва, 1980. — С. 40—42.
28. Радченко С. Издательская деятельность партийных комитетов КП(б) Украины. — Київ: Вища школа, 1989. — С. 23.
29. Матвієнко Н. Новітня історіографія книговидавництва в Україні революційної доби (1917—1920 рр.) / Н. Матвієнко, І. Савченко // Етнічна історія народів Європи. — 2011. — Вип. 36. — С. 64—68.
30. ЦДАВО України. — Ф. 1113. — Оп. 1. — Спр. 1. — Арк. 83.
31. Ківишар Т. Український книжковий рух як історичне явище (1917—1923 рр.). — Київ: Логос, 1996. — С. 138.
32. Ісаєвич Я. Українське книговидавництво: витоки, розвиток, проблеми. — Львів: Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 2002. — С. 22.
33. Сенченко М. Книжкова палата України. Історія і сьогодення. — 2-ге вид. випр. і доп. — Київ: Книжкова палата України, 2004. — 163 с.

34. Тимошик М. Історія видавничої справи. — Київ: НВЦ "Наша культура і наука", 2003. — 495 с.

В статті досліджено історіографічний аспект проблеми розвитку отечественного книговидавництва, починаючи з періода Української революції і до наших днів. Определен уровень раскрытия проблемы становления национального книговидавництва в научной исторической литературе советского и постсоветского периодов.

The historiography aspect of problem of development of home book industry is investigational in the article, since the period of Ukrainian revolution and to our days. The level of opening of problem of becoming of national book industry is certain in scientific historical literature soviet and post-soviet periods.

Надійшла до редакції 12 квітня 2016 року

СОЦІАЛЬНІ КОМУНІКАЦІЇ

УДК 002.1-028.45

Наталія Вовк,
кандидат історичних наук,
асистент кафедри соціальних комунікацій
та інформаційної діяльності НУ "Львівська політехніка"

Інформаційно-аналітичні документи: сфера використання та класифікація

Статтю присвячено огляду інформаційно-аналітичних документів; досліджено основні сфери їхнього застосування; зроблено спробу комплексної класифікації інформаційно-аналітичних документів за різними ознаками.

Ключові слова: інформаційно-аналітична діяльність, інформаційно-аналітичні документи, інформаційне суспільство, класифікація документів.

Постановка проблеми. Посилення інформаційної насиченості суспільства потребує більше уваги приділяти аналітиці даних, їхній акумуляції та опрацюванню задля вдосконалення управління організацією, підприємством і державою. Для виконання цих завдань в Україні було створено Міністерство інформаційної політики, яке має забезпечувати ефективне функціонування державних інформаційних ресурсів, сприяти поширенню суспільно важливих відомостей тощо.

Актуальність теми. У процесі здійснення інформаційно-аналітичної діяльності (ІАД) постає потреба створення спеціальних документів, які б допомогли оптимізувати пошук у значних масивах даних. Сфери застосування інформаційно-аналітичної діяльності та аналітичних документів найрізноманітніші, насамперед це національна система науково-технічної інформації, аналітичні центри, бібліотечна мережа, архівні установи, галузь державного управління і політики. Відповідно до категорій користувачів існують й різні класифікації інформаційно-аналітичних документів.

Інформаційно-аналітичній діяльності та її документному забезпеченню присвячено наукові роботи В. Варенка [2], І. Захарової та Л. Філіпової [3], Г. Сілкової [14], С. Кульчицького [8], О. Мандзюка [10], І. Рейтеровича і С. Ситника [13] та ін. На сьогодні здійснено огляд та аналіз інформаційно-аналітичних документів в певних сферах: інформаційній [10], науковій [9], бібліотечній [4], у сфері управління

[8] та ін. Проте, незважаючи на чималу кількість публікацій з окресленої проблематики, загальний огляд інформаційно-аналітичних документів та їхня класифікація потребують деталізації.

Метою статті є узагальнення відомостей щодо сфер застосування інформаційно-аналітичних документів та спроба їхньої комплексної класифікації. Відповідно до мети розв'язано такі завдання: здійснено огляд наявних сфер застосування інформаційно-аналітичних документів та подано їхній критичний аналіз; визначено основні критерії поділу інформаційно-аналітичних документів та проведено класифікацію.

Виклад основного матеріалу. Сьогодні інформаційно-аналітична діяльність тісно пов'язана зі сферою управління. Ухваленню управлінського рішення зазвичай передують процес пошуку, аналізу та синтезу первинних документів певної галузі, на основі чого створюються вторинні документи — інформаційно-аналітичні.

І. Рейтерович та С. Ситник головним завданням аналітичного документа визначають надання переконливої аргументації для обґрунтування рекомендацій щодо розв'язання певної проблеми, розроблення відповідного інструментарію для ухвалення рішень [13]. Відповідно, аналітичному документу притаманні точність викладу інформації, її авторитетність та актуальність, здатність слугувати підставою для прийняття управлінського рішення. Серед вимог до цих

документів науковці вирізняють актуальність та достовірність наведених відомостей, вичерпну повноту використаних джерел, компактність викладу, оперативність підготовки [13].

Досліджуючи сфери застосування інформаційно-аналітичних документів, виокремимо основні: інформаційна, бібліотечна, сфера управління, зокрема державного, сфера міжнародних відносин, сфера науково-технічних послуг. Інформаційно-аналітична діяльність у будь-якій із цих галузей передбачає обов'язкове дотримання норм Закону України "Про інформацію" [12].

Найпоширенішою сферою застосування ІАД та її документів є інформаційна, оскільки торкається майже усіх аспектів суспільного життя. О. Мандзюк зазначає, що основу тексту нового аналітичного документа інформаційної сфери, котрий має якнайповніше відповідати запитам клієнтів, зазвичай становить результат аналізу та синтезу первинного джерела [10]. Зазначимо, що ця характеристика стосується усіх інформаційно-аналітичних матеріалів, адже вони є вторинними й інформують споживачів про масиви і потоки первинних документів.

Дослідник наголошує на основних вимогах до аналітичних документів в інформаційній сфері, а саме: об'єктивний і достовірний характер інформації, точність, логічність, послідовність, максимальне охоплення масивів значущих даних, стилістична відповідність до вимог тексту [10].

Важливою функцією інформаційної аналітики є здобуття нового комплексного знання на основі аналізу та синтезу наявної інформації. Саме це завдання мають виконувати інформаційно-аналітичні документи бібліотечної сфери.

На думку О. Кобелева, інформаційно-аналітичні структури наукових книгозбірень є посередником між масивами інформації та користувачами [7]. Застосовуючи різноманітні методи, наприклад бібліометричні чи кількісного аналізу документного потоку, бібліотечні фахівці створюють аналітичні документи, які містять узагальнювальну інформацію про фонди книгозбірень. Ці джерела слугують базою для створення бібліографічних показників чи бібліографічних і реферативних документів. Сьогодні бібліотеки є аналітичними центрами акумуляції наукової інформації, яку після опрацювання та синтезу, споживають користувачі.

Інформаційно-аналітичні документи пропонують й електронні бібліотеки — це їхні бази даних (БД). Важливим сучасним аналітичним масивом документів бібліотечного спрямування є наукометричні — бібліографічні й реферативні — бази даних з інструментами для відстеження цитованості статей, опублікованих у наукових виданнях [11]. Такі інформаційні ресурси не містять повних текстів публікацій, однак пропонують дані про їхнє місцезнаходження у першоджерелах і списки всіх бібліографічних посилань, наведених у кожній публікації, що дозволяє у стислі терміни отримати найповнішу бібліографію за предметною областю. Сьогодні найпопулярнішими є міжнародні бібліографічні бази Web of Science, Scopus, Index Copernicus, Astrophysics, PubMed, Mathematics, Chemical Abstracts, Springer, Agris, GeoRef.

Сучасна політична карта світу та розвиток політичних систем і взаємозв'язків між ними зумовлюють потребу засто-

сування інформаційно-аналітичного аналізу у сфері державного управління та створення відповідних аналітичних документів. Аналіз, збір і синтез інформації сприятиме ухваленню оптимальних управлінських рішень на різних рівнях влади.

Т. Кузнякова зазначає, що аналітика в державному управлінні — це сукупність принципів методологічного, організаційного та технологічного забезпечення управлінської діяльності, що дозволяє ефективно опрацювати інформацію задля вдосконалення якості наявних і отримання нових знань про процеси, які відбуваються на рівні окремої території, а також підготовки інформаційної бази для управлінської діяльності [6].

Інформаційно-аналітичні документи у сфері держуправління супроводжують процес і підтверджують факт ухвалення рішень. І. Рейтерович визначає документи, які застосовуються в ІАД у сфері управління: аналітична записка, аналітичний звіт, оглядова записка, аналітична довідка, прогнозований сценарій [13]. Ці документи науковці відносять і до інших сфер застосування [3; 9; 10].

На сучасному етапі міжнародні відносини є одним із найголовніших факторів розвитку економічно й соціально стабільної, політично стійкої незалежної держави. Важливим інструментом для проведення успішної зовнішньої політики є використання якнайповнішого спектра методів та засобів ІАД. Найпоширенішими документами зовнішньополітичної діяльності є аналітичний прогноз, аналітичний звіт та аналітичний огляд.

Нині пріоритетного значення набуває й науково-технічна інформація. Постійне зростання її масивів вимагає створення інформаційно-аналітичних центрів, які акумулюють знання з усіх науково-пізнавальних сфер життя суспільства.

І. Захарова та Л. Філіпова розрізняють основні напрями інформаційно-аналітичної роботи в галузі науково-технічних послуг: формулювання та аналіз інформаційних потреб користувачів, формування інформаційних ресурсів, інформаційне обслуговування [3]. Відповідно, застосовують архівні довідки, аналітичні, фактографічні, бібліографічні документи, каталоги та електронні інформаційно-пошукові БД [3].

Інформаційно-аналітична робота потребує класифікації інформаційно-аналітичних документів за різними ознаками. І. Рейтерович виокремлює такі інформаційно-аналітичні документи: аналітична записка, аналітичний звіт, оглядова записка, аналітична довідка та прогнозований сценарій [13]. О. Мандзюк до цього переліку додає аналітичний огляд [10], а І. Захарова — оглядово-аналітичні документи [3]. Враховуючи наявні класифікації інформаційно-аналітичних документів, згрупуємо документи за такими ознаками: сфера застосування, метод викладення інформації, функціональне та цільове призначення (рис. 1).

За сферою застосування вирізняємо чотири типи документів. Інформаційно-пошуковими є вторинні документи, призначені для пошуку інших джерел, їхніх частин, фактографічних записів. Це короткий огляд первинних документів без аналізу змісту.

Інформаційно-аналітичні документи

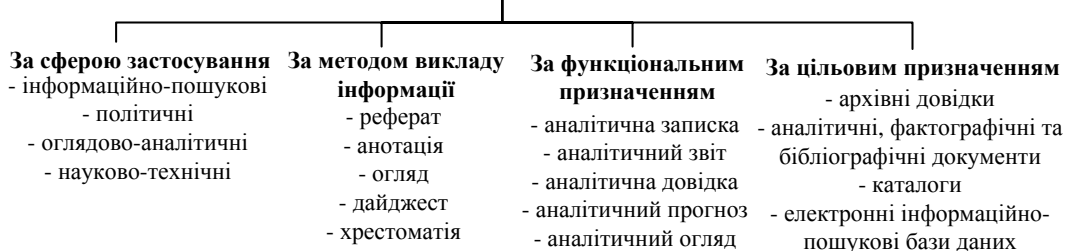

Рис. 1. Класифікація інформаційно-аналітичних документів

Політичні — це документи громадських організацій та політичних партій, які містять аналіз діяльності цих об'єднань, фіксують факт створення та результати їхньої роботи. Ці документи згруповано окремо, оскільки відповідно до специфіки складання їх неможливо приєднати до інших. До цієї категорії належать статuti партій та об'єднань, програмні документи, матеріали з'їздів тощо [5].

Оглядово-аналітичні документи І. Захарова трактує як такі, що дають змогу систематизовано та узагальнено оцінити стан певної галузі науки, техніки, культури, освіти [3].

Інформаційно-аналітичні документи науково-технічного спрямування представлено такими типами: акти, протоколи, рекомендації, заключні звіти із закінчених тем НДР, ДКР, рецензії на звіти з НДР і ДКР, інші різноманітні звіти, довідки, висновки та рекомендації.

Метод викладу інформації передбачає створення таких документів: реферат, анотація, огляд, дайджест і хрестоматія.

Реферат — один із видів поліфункціональних вторинних документів, якому притаманний систематизований виклад інформації. Надає загальне уявлення про факти та події, містить їхню оцінку й узагальнення, синтезує інформацію. Важливою функцією реферату є індексування змісту первинних документів без використання текстів першоджерел.

Метою анотації є інформування користувачів про основний зміст первинного документа, аспектів аналізу теми, її основних характеристик та особливостей. Анотація допомагає орієнтуватися в документних потоках та системі документальних комунікацій загалом, у доборі потрібної літератури, заздалегідь інформує читача про особливості змісту й форми документа тощо [14].

Огляд — це вторинний документ, в якому синтезований текст містить загальну характеристику особливостей змісту конкретного питання на основі аналізу першоджерел.

Наступним видом інформаційно-аналітичного документа за методом викладу інформації є дайджест — фактично уривки текстів первинних документів, наприклад цитати, витяги та ін. Ці фрагменти систематизовано відповідно до певної предметної області (ПО) і читацьких потреб. Здебільшого створення дайджестів зумовлено розвитком нових напрямів досліджень у науці й техніці, актуальними потребами суспільного життя [2].

Систематизованим комплексом матеріалів, упорядкованих за певною ПО, є хрестоматія, матеріали якої добрано відповідно до завдань предметної галузі.

За функціональним призначенням вирізняємо аналітичний звіт, аналітичну записку, аналітичну довідку, аналітичний прогноз та аналітичний огляд [2; 10; 13].

І. Рейтерович визначає аналітичну записку як документ, що містить детальний аналіз проблеми, висновки та, у разі потреби, практичні рекомендації [13]. Однією з особливостей цього документа є обов'язкова актуальність інформації. Для його підготовки потрібно використовувати велику кількість першоджерел.

Аналітичний звіт відрізняє й обсяг — від 20 до 30 сторінок. Окрім того, до основного тексту часто додають таблиці, діаграми та схеми. Значну частину становлять висновки і рекомендації. Цей документ передбачає публічну презентацію [13].

Одним із найпоширеніших і найскладніших з погляду підготовки є аналітична довідка, в якій відображено дані стосовно конкретної проблеми. Документ містить її аналіз та рекомендації щодо розв'язання. Складовими аналітичної довідки є анотація, зміст, вступ, основна частина та висновки [10].

В. Варенко трактує аналітичний огляд як вторинний документ, в якому представлено стислу характеристику певної проблеми. Базується на основі інформації, отриманої з першоджерела за чітко визначений проміжок часу та не потребує ґрунтовних висновків [2].

Аналітичний прогноз — оцінювання майбутніх тенденцій за допомогою синтезу та аналізу доступної й

актуальної інформації. Документ використовують у фінансовій, політичній, економічній та інших сферах.

Сьогодні популярності набувають електронні інформаційно-пошукові бази даних, що дають змогу чітко визначити критерії пошуку документів, потрібних для збору та аналізу інформації. Ці ресурси значно спрощують створення архівних, аналітичних і бібліографічних документів.

Висновки. Кінцевим етапом ІАД є створення відповідних документів. Інформаційно-аналітичні документи застосовують у різних сферах: інформаційній, бібліотечній, сфері управління, міжнародних відносин тощо. Відповідно до структури споживачів аналітичних відомостей здійснено класифікацію документів за різноманітними ознаками. Методика їхньої підготовки потребує чіткого уявлення про мету, сферу застосування, цільове та читацьке призначення.

Список використаної літератури

1. Боднар І. Інформаційно-аналітична діяльність в міжнародних відносинах / І. Боднар. — Львів : Видавництво Львівської комерційної академії, — 2007. — 280 с.
2. Варенко В. Інформаційно-аналітична діяльність: навч. посіб. / В. Варенко. — Київ : Університет "Україна", 2014. — 417 с.
3. Захарова І. Основи інформаційно-аналітичної діяльності / І. Захарова, Л. Філіпова. — Київ : Центр учбової літератури, 2013. — 336 с.
4. Зозуля С. Електронні інформаційно-аналітичні ресурси державної науково-педагогічної бібліотеки України ім. В. О. Сухомлинського НАПН України з актуальних питань педагогіки, психології й освіти / С. Зозуля // Порівняльно-педагогічні студії. — 2014. — № 2—3. — С. 180—183.
5. Калакура Я. Історичне джерелознавство / Я. Калакура, І. Войцехівська, Б. Корольов та ін. — Київ : Либідь, 2002. — 488 с.
6. Кузнякова Т. Сутність, завдання і місце інформаційно-аналітичної діяльності в сучасному державному управлінні / Т. В. Кузнякова // Теорія та практика державного управління. — 2014. — Вип. 1. — С. 37—46.
7. Кобелев О. Інформаційно-аналітична діяльність бібліотек як соціокомунікаційний феномен / О. Кобелев // Вісник Книжкової палати. — 2009. — № 10. — С. 22—25.
8. Кульчицький С. Основи організації інформаційної діяльності у сфері управління. — Київ : МАУП, 2002. — 224 с.
9. Кушнарченко Н. Наукова обробка документів : підручник / Н. Кушнарченко, В. Удалова. — Київ : Знання, 2006. — 334 с.
10. Мандзюк О. Методика підготовки аналітичних документів в інформаційній сфері / О. Мандзюк // Национальный юридический журнал: Теория и практика. — 2015. — С. 42—45.
11. Офіційний сайт науково-технологічної бібліотеки Тернопільського національного технічного університету ім. І. Пулюя. — Режим доступу: <http://library.tntu.edu.ua/resources/naukometrychni-bazydanyh>. — Назва з екрана.
12. Про Інформацію : закон України. — Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2657-12>. — Назва з екрана.
13. Рейтерович І. Аналітичний документ як інструмент підготовки управлінських рішень : навч.-метод. матеріали / І. Рейтерович, С. Ситник. — Київ : НАДУ, 2013. — 56 с.
14. Сілкова Г. До питання класифікації інформаційно-аналітичної продукції / Г. Сілкова // Наукові праці Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського. — 2013. — Вип. 37. — С. 40—48.
15. Хромченко Л. Організація інформаційної діяльності (теоретичні основи) / Л. Хромченко, О. Раковська-Башмакова, А. Шраєр. — Харків : МСУ Харків, 2008. — 352 с.

Стаття посвячена обзору інформаційно-аналітичних документів; розглянуті основні сфери їх застосування; здійснено спробу комплексної класифікації інформаційно-аналітичних документів за різними ознаками.

The article provides an overview of information and analytical documents. The article considers the main application of these documents. The author has attempted a comprehensive classification of information and analytical papers on different grounds.

Надійшла до редакції 9 лютого 2016 року